

Losonc, 1898. november 18. – Budapest, 1961. augusztus 4.

Értelmiségi családból származott, apja vármegyei tisztviselőként állami szolgálatban állt.

Elemi és középiskolai tanulmányait Balassagyarmaton, Léván és Selmezbányán végezte, a felvidéki bányavárosban érettségizett. 1910-ben beiratkozott a Pápai Református Főiskola Teológiai Akadémiájára. 1913-ban szerzett diplomát, majd 1913–1914-ben ösztöndíjjal egy évig Írországbán, a belfasti Assembly College-ban tanult. Évfolyamán az első három között végzett. Az első világháború kitörése miatt tért haza. 1915-ben helyettes matematikatanár a pápai főgimnáziumban. Papi pályáját 1916-ban a Somogy megyei Szennán kezdte segédlelkészként. 1919. márciustól Orciban, majd 1921. novembertől 1929. júniusig Tahitótfalun volt lelkipásztor. Itt 1924-ben Bereczky Alberttel megalapították a Sylvester Irodalmi és Nyomdai Intézet Rt.-t, amely egyházi kiadványok mellett a parasztság műveltségének, gazdasági szakismereteinek a gyarapítását elősegítő műveket is megjelentetett. Szerkesztette és kiadta a Keresztény Család, a Téli Újság, a Református Lelkipásztor és a Magyarföld című lapokat. 1928-ban Budapesten felépítették az új Sylvester Nyomdát, ekkor a családjával együtt átköltözött a fővárosba. 1929 júliusától a Magyar Traktátus Társaság igazgató lelkészeként tevékenykedett. 1932-től 1946-ig a Békés megyei Szeghalom református gyülekezetének a lelkipásztora. 1942-től 1944-ig az általa vásárolt 27 kat. hold földön gazdálkodott. Birtokát 1949-ben államosították. 1917-ben belépett Nagyatádi Szabó István Országos Függetlenségi és 48-as Gazdapártjába. Ennek révén, bár nem vett részt a politikai életben, formálisan 1929-ig tagja volt az Egységes Pártnak. A világgazdasági válság idején, 1929–1930-ban Nagy Ferencsel és másokkal együtt megszervezte az ellenzéki Független Kisgazdapártot, amelynek 1930. október 12-i megalakulásától ő volt az ügyvezető alelnöke. 1934-től 1946-ig a Békés vármegyei törvényhatósági bizottság tagja. 1931-ben indult el először az országgyűlési választásokon, de az okányi kerületben az egységes párti politikus mögött a szavazatok 45,98 százalékával a második helyen végzett. 1933-ban a mezőkeresztesi időközi választáson a hatósági terror akadályozta meg, hogy mandátumhoz jusson; mindössze 584 szavazattal kapott kevesebbet, mint vetélytársa, a kormánypárti jelölt. 1935-ben a szeghalmi választókerületben választási csalással ütötték el a mandátumtól. A sikeres peticionálás után megismételt választáson – a kormánypárt nem indított ellene senkit – megszerezte a mandátumot, 1936-tól 1944-ig országgyűlési képviselő. (1939-ben a békési kerületben végzett az élen.) A szegényparasztság és a falusi nincstelenek helyzetét tárgyaló felszólalásai általános feltűnést keltettek. 1940 januárjában – Eckhardt Tibornak az Egyesült Államokba történt távozása után – ideiglenes pártvezérként átvette a kisgazdapárt irányítását. A második világháború alatt a nemzeti függetlenségi és népfrontmozgalom vezetői közé tartozott. Kezdetől fogva kétkedéssel fogadta a németek háborús sikereiről szóló híreket, nem hitt Hitler végső győzelmében. Helytelenítette a háromhatalmi egyezményhez való csatlakozást, ellenezte a Szovjetunió elleni hadjáratban való magyar részvételt. A legszélesebb nemzeti összefogást sürgette a fasizmus ellen. Védte az alkotmányos rendet, élesen szembefordult a magyarországi nyilas- és nemzetiszocialista

mozgalmakkal. 1942 márciusában részt vett a Magyar Történelmi Emlékbizottság létrehozásában. Egyik kezdeményezője volt a Szociáldemokrata Párthoz való közeledésnek, amely 1943 nyarán a háborúból való kilépés és a demokratikus Magyarország megteremtése érdekében a két párt parlamenti szövetségéhez vezetett. Jó kapcsolatokat tartott fenn a különböző németellenes erőkkel és szervezetekkel a konzervatív ellenzéktől kezdve a városi liberális csoportokig. Bajcsy-Zsilinszky Endrével együtt kidolgozták az FKGP 1943. évi nevezetes, Kállay Miklós miniszterelnöknek átadott háborúellenes memorandumát. 1944. március 19., Magyarország német megszállása után illegalitásba vonult. Párthívei fenntartásai ellenére vállalta az együttműködést a Magyar Frontban a baloldali erőkkel, közöttük a kommunistákkal. 1944 szeptemberében hozzájárult a Nemzeti Parasztpárt felvételéhez az ellenállási mozgalom csúcsszervébe. Részt vett a Magyar Front 1944. szeptember 20-i memorandumának a kidolgozásában. Október 11-én Szakasits Árpáddal együtt a háborúból való kiugrás előkészítéséről tárgyalt Horthy Miklós kormányzóval. A nyilaspuccs után kísérletet tett a szovjet kormánnyal való kapcsolatfelvételre, de technikai hibák következtében képviselője hivatalos megbízás nélkül utazott el Moszkvába. A főváros pesti részének a felszabadítása után nyomban bekapcsolódott a közéletbe. Tudomásul vette a politikai realitásokat, a Szovjetunió immár nagyhatalmi pozícióját és magyarországi befolyását, a Magyar Kommunista Párt legálissá válását és meghatározó szerepét a kormánykoalícióban. Helyeselte a társadalmi-politikai viszonyok demokratizálására tett első intézkedéseket, mindenekelőtt a földreform végrehajtását, amelyért korábban maga is sokat küzdött. 1945. augusztus 20-án az FKGP pártvezérévé választották, s hamarosan az ország egyik legismertebb politikusa lett.

A kialakuló demokratikus közéletben szerepe fokozatosan nőtt. 1945. január végén a Budapesti Nemzeti Bizottság alapító tagjai közé tartozott. 1945. április 2-án a fővárosban tartott népgyűlésen az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselőjévé választották. Augusztus 21-től az Országos Gazdasági Tanács, szeptember 4-től az Országos Nemzeti Bizottság elnöke. 1945. november 4-től az FKGP nagy-budapesti listájáról újra bejutott a törvényhozásba, bekerült a politikai bizottságba is. 1945. november 15-től 1946. február 1-jéig miniszterelnök, e minőségében 1945. december 7-étől 1946. február 2-áig a Nemzeti Főtanács tagja. 1946. február 1-jén a Nemzetgyűlés köztársasági elnökké választotta, feleségével együtt lemondtak a mandátumukról. Államfőként a pártközi béke fenntartására, a belpolitikai egyensúly megőrzésére, a demokratikus viszonyok és intézmények megszilárdítására törekedett. Külpolitikai téren mind a Szovjetunióval, mind az angolszász nagyhatalmakkal igyekezett ápolni a kapcsolatokat. 1948. július 30-án veje, Csornoky Viktor kairói követ koholt vádakon alapuló kémkedési ügyét felhasználva lemondásra kényszerítették, amelyet hivatalosan 1948. augusztus 3-án "jelentettek be". 1948. augusztustól 1956. május 1-jéig feleségével együtt házi őrizetben tartották, előbb a Budapest II. kerületi Búzavirág utcában, majd a Budakeszi út 46. szám alatti villában. Mozgásszabadsága visszanyerése után, 1956 májusától igyekezett tájékozódni a kialakult helyzetről, és fokozatosan újra bekapcsolódott a közéletbe. 1956. október 27-től november 4-ig a Nagy Imre-kormány államminisztere. Kezdeményezte a Független Kisgazdapárt újjászervezését, de a párt október 30-án megválasztott új vezetőségével – mivel régi párttársai úgy ítélték meg, hogy köztársasági elnökként nem állt ellen kellő mértékben a kommunista hatalmi törekvéseknek – nem alakult ki harmonikus viszonya. Kormánytagként megszavazta a Varsói Szerződésből való kilépést. November 4-én,

amikor a szovjet tankok már körülvették a parlament épületét, a vérontás elkerülése végett utasítást adott az őrségnek az ellenállás beszüntetésére. Az épületből való távozása után fia lakásában húzódott meg. 1957. május 23-án letartóztatták. A Nagy Imre-perben a Legfelsőbb Bíróság hat év szabadságvesztésre ítélte. 1959. áprilisban magas korára és egészségi állapotára való tekintettel szabadlábra helyezték. Haláláig egy kis budai lakásban, teljes visszavonultságban élt a feleségével. 1989. július 6-án, a Nagy Imre-per felülvizsgálatakor társaival együtt rehabilitálták. Az 1956-os demokratikus nemzeti felkelésben játszott szerepéért posztumusz kitüntették.